

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Матеріали доповідей
міжнародної науково-практичної конференції студентів**

**НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В АГРОНОМІЇ,
ЗЕМЛЕУСТРОЇ ТА САДОВО-ПАРКОВОМУ
ГОСПОДАРСТВІ**

18 квітня 2019 року

**Біла Церква
2019**

ФУЛГА А.М., студент 2 курсу

Науковий керівник – ГОРНОВСЬКА С.В., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

**ПІВДЕННА СОНЯШНИКОВА ШИПОНОСКА (*MORDELLIDAE*,
MORDELLISTENA PARVULIFORMIS STSHEGOL – BAR. 1930) –
НЕБЕЗПЕЧНИЙ ШКІДНИК СОНЯШНИКУ В СТЕПУ УКРАЇНИ**

Останнім часом особливого занепокоєння викликає ситуація з південною соняшnikовою шипоноскою (горбаткою), *Mordellistena parvuliformis*. Родина шипоноски відносно не чисельна – налічує у світовій фауні понад 130 видів, з яких понад 90 видів у межах України

Ключові слова: соняшник, соняшnikова шипоноска, личинки, сівозміна, біотиби.

З початку 2004 року з різних місць південних і східних регіонів України почали надходити повідомлення про пошкодження соняшника південною соняшnikовою шипоноскою (*Mordellistena parvuliformis*). Така раптова поява шипоноски є цілком закономірною, оскільки, починаючи з 2003 року, посівні площі соняшнику в Україні зросли майже вдвічі і в структурі сівозмін різко перебільшили науково обґрунтований і рекомендований показник – 8 %, це й стало основною причиною появи цього шкідника.

Зоною найбільш масового розмноження південної соняшnikової шипоноски (*Mordellistena parvuliformis*) є Південно – Східний Степ, але за умов глобального потепління цілком можливе розширення його ареалу на захід України.

Нашими експедиційними дослідженнями було встановлено, що цей фітофаг поширений майже у всіх районах вирощування соняшнику – в Миколаївській, Херсонській, Дніпропетровській, Донецькій, Луганській областях.

Враховуючи те, що соняшник є однією з найбільш рентабельних культур у зоні його вирощування, поширення у його посівах південної соняшnikової шипоноски створило загрозову ситуацію для посівів [1].

Цей шкідник вперше був описаний як вид Щеголевою – Боровською у 1930 році і більш повно переописаний науковим співробітником Інституту зоології НААНУ В.К. Односумом у 1987 році [2].

За В.К. Односумом (2010), жук дрібний, завдовжки 2,5 – 3,3 мм, чорий, густо вкритий волосками. Бокові краї передньоспинки прямі. Гомілки задніх ніг з двома довгими косими насічками. Елітри не закривають витягнутий пігідій, а черевце виступає за передній край передньоспинки у вигляді шпички.

Жук при огляді нагадує витягнуту кому. Голова вільна, позаду очей різко звужена, вусики 11 – членникові. Личинка червоподібна, циліндрична, завдовжки 7 – 10 мм, у старших віків 12 – 13 мм, з добре розвинутою головою та трьома парами ніг.

За даними В.К. Односума (2010), жуки шипоноски є виключно денними комахами, які заселяють відкриті лучні та лісові біотиби. Вдень за яскравого світла і підвищеної температури утворюють на квітучій рослинності масові скупчення (до 100 особин на рослину), віддаючи перевагу рослинам із родин зонтичних (*Ariaceae*) та айстрових (*Asteraceae*).

За даними спостережень протягом багатьох років, можна припустити, що імаго південної соняшnikової шипоноски є поліфагами, які живлячись пилюком багатьох видів рослин, відіграють позитивну роль у перехресному запиленні рослин.

Шипоноски мають однорічний цикл розвитку. Зимують личинки у серцевині незібраних стебел соняшнику або їх рештках.

Навесні з потеплінням личинки активізуються, рухаються до периферії стебла. При цьому вони живляться мертвими тканинами рослин, проточуючи ходи біля зовнішніх стінок, пройшовши дерев'яністі тканини, закінчують свій розвиток [2].

На півдні, починаючи із середини квітня, а на решту ареалу – у травні личинки заляльковуються в кінці прогризеного ними і злегка розширеного ходу. Стадія лялечки триває

12–14 діб в залежності від вологості і температури навколишнього середовища [3]. Починаючи з середини квітня жуки виплоджуються із сухих минулорічних рештків рослин, а в лісостеповій зоні України – на початку травня. Життя жуків триває до двох місяців. Першими зазвичай відмирають самиці [4].

Середня щільність чисельності шипоноски у 2018р. при наших експедиційних обстеженнях посівів соняшнику становила 0,5 – 2,6 екз./стебло. Личинки пошкоджували до 12% рослин культури. Особливо небезпечна шипоноска за чисельності личинок понад 15 екз. на одне стебло. За такої щільності її популяції відбувається значне зменшення урожайності культури.

За правильного і вчасного агротехнічного захисту соняшнику від шипоноски можна суттєво стримати розмноження фітофага. Для цього слід дотримуватися терміну повернення соняшнику на попереднє місце від 8 і більше років. До сівби потрібно шляхом ґрунтових розкопок здійснити облік чисельності та видового складу ґрунтових шкідників.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кононюк А.А. Соняшник – провідна культура АПК України. Агровісник України. 2007. №1(13). С. 47–50.
2. Односум В.К. Жуки – горбатки групи *Mordellistena parvula* (Coleoptera Mordellidae) фауны України. Вестник зоології. 2006. 40 (4). С. 311–319.
3. Федоренко В.П., Дем'янюк М.М. Загроза соняшникової шипоноски. Farmer. 2009. № 5–6. С. 20–21.
4. Федоренко В., Ретьман С., Шевчук О. та ін. Соняшник: шкідники й хвороби. Пропозиція. 2006. № 6. С. 96–97.

УДК 635.657

РОБАКІДЗЕ Л.А., КОВАЛЬЧУК С.В., студенти 5 курсу
Науковий керівник – **ФЕДУРАК Ю.В.**, канд. с.-г. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ЗМІНА ВИСОТИ РОСЛИН НУТУ ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Поширення нуту у світі зумовлене насамперед тим, що він здатен накопичувати у зерні значну кількість білків. За цим показником серед зернобобових культур нут посідає четверте місце після сої, квасолі, та гороху. За статистикою, світова площа посівів нуту становить близько 10 млн га [1].

Ключові слова: нут, висота рослин, фази росту та розвитку, густина стояння рослин, умови мінерального живлення.

Ґрунтово-кліматичні умови та технологічні прийоми вирощування культури суттєво впливають на лінійні розміри рослин [2, 3]. Максимальна висота, у більшості культурних рослин, в процесі онтогенезу формується наприкінці цвітіння – початку дозрівання. На відміну від них, у бобових культур при оптимальному забезпеченні рослин усіма факторами життя в оптимальній кількості ріст рослин у висоту є майже безкінечним процесом. Часто, якщо при дозріванні культури випадають опади, а на рослині сформовано зерно, вона продовжує свій ріст, формує бутони, продовжує цвітіння, тощо. Цей процес з технологічної точки зору є небажаним, тому що збирання стає неможливим і необхідно агротехнологічними заходами підсушувати масу. Очікування формування нового насіння, зумовлює зниження врожаю та його якості.

В своїх дослідженнях ми визначали висоту рослин нуту в динаміці за основними фазами росту та розвитку. У фазу гілкування (табл. 1) суттєвої різниці між досліджуваними варіантами не було виявлено, вона була в межах похибки досліду, а показник коливався від 11,9 до 12,3 см. Це пояснюється тим, що досліджувані фактори ще не встигли вплинути на ростові процеси нуту і тривалість часу від сівби до фази гілкування був незначний.